

Research Paper

Analysis of the impact of tourism on land use change in Ardakan, Fars

Abdolmottaleb rahnama¹, Ahmad khademolhossini ^{2*}, Amir gandomkar³

1, PhD student in Urban Planning, Tourism Research Center, Department of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran, Country

2, Associate Professor, Tourism Research Center, Department of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran

3, Associate Professor, Tourism Research Center, Department of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran

Received: 2020/09/19

Accepted: 2020/11/20

PP: 225-235

Use your device to scan and
read the article online

Keywords:

Land use change, tourism,
destruction of natural
resources and tourism,
Ardakan Fars.

Citation: Abdolmottaleb rahnama. Ahmad khademolhossini, Amir gandomkar (2022): Analysis of the impact of tourism on land use change in Ardakan, Fars, Journal Research and Urban Planning, Vol 13, No 49, PP: 225-235.

DOI: 10.30495/JUPM.2022.5526

Corresponding author: Ahmad khademolhossini

Address: Associate Professor of Geography and Urban Planning, Department of Geography, Islamic Azad University, Najafabad Branch, Iran.

Tell:

Email: nobar.masoumeh@yahoo.com

Extended Abstract

Introduction

One of the most obvious manifestations of human impact on the environment is the use of deformed lands; Therefore, land use change analysis is one of the most important topics in ecosystem research. Also, one of the basic preconditions for better land use is extracting information about land use patterns and being aware of their changes over time. Awareness of the distribution of different land use areas and, in parallel, their changes over time to plan for better use of Land is very important in identifying areas and points under environmental pressure and evaluating the development of areas. In this regard, it is necessary to detect changes to detect the trend of change over time. In recent decades, land use change resulting from human activities has been gradually recognized as one of the processes resulting from changes in the global environment. Land use has been important for researchers and officials in the face of global environmental change. Land use change affects the demand for land for agricultural activities, forestry, residential, industrial areas, tourist areas and the diversity of natural areas. Tourism and its growing development has led to a high demand for recreational land use and has led to changes in the pattern of traditional land use and, as a result, has led to a large expansion of tourism land use. Despite the global importance of land use planning and management in tourism areas, this issue has received less attention in our country and little effort has been made in this area. Therefore, considering the relationship between land use change and tourism development, it is necessary to influence tourism (tourism) in land use change in tourist areas such as Fars province. Ardakan city located in Fars province has always been considered as one of the important destinations of tourism in Fars and therefore the present study has been conducted with the aim of investigating the role of tourism in the occurrence of land use changes in Ardakan city.

Methodology

This research is of applied type, and its method is descriptive-analytical based on field observations. The data of this research were collected through field observations, questionnaires, interviews and satellite images.

In this research, first we have tried to describe the current situation and the changes made during the period of 1376 to 1397, and in the next stage, according to the questions, the contribution of tourism activity in the occurrence of land use changes in the study area is analyzed.

Results and discussion

One of the consequences of tourism development in Ardakan, Fars, has been drastic changes in land use, the expansion of the physical fabric of settlements and the rapid growth of land and real estate prices. Findings show that during the study period, more than 17.7 hectares of garden lands in the city have been under construction and land use. Out of this number, over 3 hectares of arid gardens have been abandoned and over one hectare has been under industrial construction for the construction of industrial units. Studies show that up to 63% of land use change in the study area has been used in the field of tourism and construction of second homes. In the study, the most changes were related to the axis of Cheleh Gah (old Yasuj road), Cheleh Gah and Safar Alaq for the construction of tourist use and the second house. The destruction and drying of the gardens is related to Cheshmeh Sabzak area in Ardakan city.

A comparative study of the percentage of changes in garden use with the percentage of changes due to the development of construction in city gardens shows that the share of tourism and the creation of second homes during the studied years had the greatest effect on the destruction of city gardens. Has led to changes in the use of gardens. The results of interviews with farmers and gardeners in the study area show that the activities of gardeners have low capacity in the field of local economic development compared to the tourism sector for the development of second homes.

Conclusion

The purpose of this study was to investigate the role of tourism in influencing land use pattern in Fars Ardakan. The results showed that tourism with demand in the first two areas: construction of a second house or land purchase with the aim of building a second

house: creating tourism services and facilities, has acted as a strong stimulus in causing fundamental changes in land use pattern in Kelardasht. The expansion of second homes, the growth of tourism service uses, the extensive changes in agricultural land use and orchards to second homes are examples of this profound impact. The results show that the growth of tourism activities in the study area in an uncontrolled manner, has followed a pattern contrary to the principles of sustainable tourism development. In fact, in the study sample, which can be a good example for other tourism destinations in Fars province, the growth of tourism activities in the form of vehicles, by destroying land resources, has significantly reduced the share of agricultural lands and gardens. While land resources are considered to be the main ecological resources of any tourist destination, its destruction and unprincipled changes are interpreted as the destruction of the tourist resources of the destination. In this regard, the ecological resources of the destination tourism can include natural landscapes, the connection between man and nature, the freshness and

freshness of the natural environment, biodiversity and soil, soil water resources, land production capacities, ecological integrity. The present study only deals with the volume and nature of the impact of tourism on land use change in the context of sustainable tourism development, and what conveys the importance of these findings is primarily the limitations that the research faced. One of the most important limitations is the lack of any accurate information on land use status and land use changes due to tourism activities. Based on the information generated in this study, which provides the basis for any future research. Other scholars need to address the causes and roots of such an unbridled role of tourism in land use change. Finally, it should be noted that widespread land use change with severe impact on tourism and land use, while destroying tourism resources, in the next generation of the community and local managers in the direction of sustainable development will face serious challenges. Undoubtedly, future generations expect us to continue to use natural resources and divine gifts as we use existing resources.

تحلیل تأثیر توریسم در تغییر کاربری اراضی شهر اردکان فارس

عبدالمطلب رهنما^۱، احمد خادم الحسینی^{۲*}، امیر گندمکار^۳

- ۱- مرکز تحقیقات گردشگری، گروه جغرافیا، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران
 ۲- مرکز تحقیقات گردشگری، گروه جغرافیا، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران
 ۳- مرکز تحقیقات گردشگری، گروه جغرافیا، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران

چکیده

در دهه‌های اخیر به سبب فعالیت‌های گردشگری و نوسان‌های شدید محیطی، وضعیت کاربری زمین در حال تغییر است. از این رو برای حفاظت و صیانت از نواحی گردشگری، بررسی وضعیت کاربری زمین در مقاصد گردشگری ضروری می‌باشد. بخش اردکان استان فارس یکی از قطب‌های گردشگری کشور است که در چندسال گذشته با تغییر کاربری‌های مختلفی مواجه شده است. هدف از مطالعه حاضر، بررسی نقش گردشگری در بروز تغییرات کاربری زمین در نواحی محدوده و حریم شهر اردکان در استان فارس می‌باشد. به همین منظور اطلاعات مربوط به وضع موجود و تغییرات صورت گرفته در کاربری‌های بخش اردکان طی دوره زمانی ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۷ جمع‌آوری شد. پس از جمع‌آوری و تحلیل نقشه‌های پایه و بررسی عکس‌های هوایی و همچنین مصاحبه با ساکنان محلی و گردشگران، جهت ارزیابی تأثیر توریسم در تغییر کاربری اراضی منطقه مورد مطالعه، از روش تحقیق توصیفی و تحلیلی مبتنی بر پیمایش استفاده گردید. براساس نتایج، گردشگری در حوزه مورد مطالعه، با ایجاد تغییرات گسترده در کاربری‌های اراضی، بویژه اراضی زراعی، باغات، اراضی حریم رودخانه، تخریب منابع طبیعی و گردشگری در دهه‌های اخیر را به دنبال داشته است. همچنین نتایج نشان داد بیشترین تغییرات کاربری‌ها به ترتیب مربوط به ساخت مجتمع‌های گردشگری (۵۰/۵۵ درصد)، تبدیل اراضی باغی به اراضی دیم (۱۶/۹ درصد)، تبدیل باغ‌های سطح شهر به کاربری مسکونی (۴/۱۱ درصد)، تبدیل باغ‌های سطح شهر به خانه دوم (۱۲/۸ درصد) و تغییر کاربری‌های باغ به صنعتی (۵/۶۴) بوده است. علاوه بر این، نتایج آماری از مجموعه تغییرات پیش آمده نشان می‌دهد سهم ساخت و سازهای مربوط به مجتمع‌های گردشگری با ۵۰/۵۵ درصد بیشترین سهم را داشته و بعد از آن تبدیل اراضی باغی به اراضی دیم به ۱۶/۹ درصد و تبدیل باغ‌های سطح شهر به کاربری مسکونی و خانه‌های دوم در اولویت‌های بعدی با ۱۴/۱۱ درصد و ۱۲/۸ درصد قرار گرفته است. در پایان، با توجه به نتایج حاصل از مطالعه، پیشنهادات سیاستی در زمینه طراحی مناسب در رابطه با ساماندهی مجتمع‌های گردشگری و اتخاذ تمهیدات لازم برای جلوگیری از تخریب باغ‌ها در منطقه ارائه گردید.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۶/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۸/۳۰

شماره صفحات: ۲۲۵-۲۳۵

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

تغییرات کاربری زمین، گردشگری، تخریب منابع طبیعی و گردشگری، اردکان فارس

استناد: رهنما، عبدالمطلب، احمد خادم الحسینی، امیر گندمکار، (۱۴۰۱): تحلیل تأثیر توریسم در تغییر کاربری اراضی شهر اردکان فارس (مورد مطالعه: شهر اردکان)، فصلنامه پژوهشی و برنامه‌ریزی شهری، سال ۱۳، شماره ۴۹، مردادشت، صص ۲۲۵-۲۳۵.

DOI: 10.30495/JUPM.2022.5526

*نویسنده مسئول: احمد خادم الحسینی

نشانی: استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد.

تلفن:

پست الکترونیکی: A.khademolhoseiny@yahoo.com

مقدمه:

گردشگری یا توریسم (Tourism) و توسعه رو به رشد آن، منجر به تقاضای بسیار زیاد کاربری اراضی تفریحی شده و باعث تغییراتی در زمینه الگوی کاربری اراضی سنتی گردیده و در نتیجه، سبب گسترش زیاد کاربری اراضی گردشگری شده است (Xi et al., 2014: 120). در این رابطه گردشگری برای استفاده از منابع کمیاب مانند زمین، آب، کارگر، انرژی و ظرفیت‌های جذب اراضی بایر با دیگر استفاده بالقوه از این منابع نظیر فعالیت کشاورزی رقابت می‌کند (Tao & Wall, 2009: 90) در بیشتر مطالعه‌ها تاکید شده است که توسعه گردشگری منجر به تغییراتی در پوشش و کاربری اراضی می‌شود و بدین ترتیب نرخ جنگل زدایی را در نتیجه توسعه زیرساخت‌های گردشگری به ویژه در مناطق ساحلی و کوهستانی سرعت بخشیده است. ساخت و سازهای ناشی از تقاضای تفریحی و خانه دوم تخریب اکوسیستم را به ویژه در نواحی ساحلی به دنبال داشته است (Kuvan, 2005: 264). از این رو با مدیریت کارآمد، فعالیت گردشگری می‌تواند به عنوان کاربری اراضی سازگار و مکمل باشد به ویژه آن که موضوع کاربری زمین در مقاصد گردشگری، از موضوع‌های کلیدی محسوب می‌شود، چراکه فعالیت‌های گردشگری، اساساً به منابع وابسته‌اند، یعنی در دسته فعالیت‌های منبع پایه قرار می‌گیرند و حیات و رونق مقصد تا حد زیادی به کیفیت منابع آن بستگی دارد (Priskin, 2001: 637). علی‌رغم اهمیت جهانی برنامه‌ریزی و مدیریت کاربری زمین در نواحی گردشگری، این مهم در کشور ما کمتر مورد توجه قرار گرفته است و اندک تلاش‌های صورت گرفته در این زمینه، ناکافی است. بنابراین، با توجه به رابطه میان تغییر کاربری اراضی و توسعه گردشگری ضروری است، تاثیر گردشگری (توریسم) در تغییر کاربری اراضی مناطق توریستی همچون استان فارس انجام شود. شهر اردکان واقع در استان فارس از زمان‌های دور همواره به عنوان یکی از مقاصد مهم گردشگری فارس مطرح بوده و از این رو پژوهش حاضر، با هدف بررسی نقش گردشگری در بروز تغییرات کاربری اراضی در شهر اردکان انجام شده است. این هدف با طرح و تبیین دو پرسش اصلی ردیابی و مطالعه علمی شده است؛ ۱- عوامل موثر بر توریسم در تغییر کاربری اراضی شهر اردکان کدامند؟ ۲- آیا برنامه‌ریزی کاربری اراضی، ضمن توسعه پایدار شهر، موجبات تقویت و توسعه توریسم را فراهم می‌کند؟

پیشینه و مبانی نظری تحقیق:

یکی از بارزترین نمودهای تأثیرات انسانی روی محیط، کاربری اراضی تغییر شکل یافته می‌باشد؛ بنابراین تحلیل تغییرات کاربری زمین یکی از موضوعات بسیار مهم در پژوهش‌های اکوسیستمی می‌باشد (Dong et al., 2008: 28). همچنین یکی از پیش شرط‌های اساسی برای استفاده بهتر از زمین، استخراج اطلاعات مربوط به الگوهای کاربری اراضی و آگاهی از تغییرات آنها در طول زمان است آگاهی از نسبت توزیع نواحی کاربری‌های مختلف و به موازات آن تغییرات آنها در طول زمان برای برنامه‌ریزی به منظور استفاده بهتر از زمین، شناسایی نواحی و نقاط تحت فشار محیطی و ارزیابی توسعه ناحیه‌ای اهمیت بسیاری دارد. در همین راستا آشکارسازی تغییرات برای تشخیص روند تغییرات در طول زمان ضروری به نظر می‌رسد (Karimi and Komaki., 2015: 76, Rezaee and rahimi., 2013: 2). طی چند دهه اخیر تغییرات کاربری اراضی حاصل از فعالیت‌های انسانی به تدریج به عنوان یکی از فرایندهای حاصل از تغییرات محیط جهانی شناخته شده است (Linderman et al., 2012, Wijesekera et al., 2005). از این رو تغییر کاربری اراضی از جنبه تغییرات محیط زیستی جهان دارای اهمیت و مورد توجه محققان و مسئولان قرار گرفته است. تغییر کاربری اراضی بر میزان تقاضای زمین جهت فعالیت های کشاورزی، جنگل‌داری، مناطق مسکونی، صنعتی، مناطق گردشگری و تنوع مناطق طبیعی تأثیرگذار است (Falahatkar et al., 2016: 164). از نظر تاریخی مهمترین تغییر کاربری که انسان انجام داده از میان بردن جنگل‌ها و تبدیل آنها به اراضی کشاورزی و سکونتگاه‌ها بوده است (Zebardast, 2010: 24). تغییر در الگوهای کاربری زمین، که در سطوح مختلف فضایی و در دوره‌های زمانی متفاوت رخ می‌دهد بیانگر تقابل و تعامل نیازهای همیشگی جوامع انسانی و محیطی با زمین هستند این تغییرات گاه سودمند و در پاره‌ای از موارد تأثیرات زیانبار قابل ملاحظه‌ای دارند که به واسطه این اثرات نگران کننده منشاء بروز اثرات غیرقابل جبرانی برمیزان رفاه و آسایش جوامع انسانی محسوب می‌شوند (Mohamadi et al., 2011: 280). همچنین شیوه‌های مدیریت کاربری اراضی بیشترین تأثیر را بر روی منابع طبیعی از جمله پوشش گیاهی آب، مواد غذایی و خاک دارد بنابراین اطلاعات کاربری اراضی می‌تواند مشکلات مدیریتی منابع طبیعی را حل کند (Yousefi et al, 2011: 98).

زمین و تغییرات آن جهت دستیابی به تعادل بین اهداف اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی، نقش کلیدی می‌یابد. در نهایت می‌توان بیان نمود که هدف عام مدیریت کاربری زمین و تغییرات آن در بخش گردشگری، توسعه منابع زمین در راستای بهبود توانایی‌ها و مطلوبیت‌های محلی است (Beryaobis, 2010: 54). بنابراین مدیریت و برنامه‌ریزی تغییرات کاربری اراضی در بخش گردشگری، در عین حال که اثرات محیطی منفی آن را نیز کاهش می‌دهد باید مشوق توسعه گردشگری نیز باشد (Mao et al, 2014: 369). دانگ و همکاران (۲۰۰۸) در مطالعاتشان تحت عنوان "اثر توسع گردشگری بر تغییر پوشش اراضی در نواحی لاگا از کشور چین"، توسعه گردشگری را باعث تغییر کاربری اراضی این منطقه دانسته‌اند و در نتیجه آن مساحت اراضی زراعی و باغی به طور سالانه کاهش و مساحت اراضی مسکونی و جنگلی افزایش داشته است. همچنین نتایج مطالعات ایکس آی و همکاران (۲۰۱۴) در نواحی روستایی گوگزنگ در کشور چین بیانگر آن است که توسعه گردشگری خودجوش و جهت دهی نشده در این منطقه، استفاده نامطلوب و غیرمنطقی از اراضی و گسترش بی‌رویه و گسترده سکونتگاه‌های روستایی را در پی داشته است. مالو و همکاران^۲ (۲۰۱۴) مدل پیوند سلولی دینامیکی سیستمی را برای تحلیل تغییرات کاربری اراضی متاثر از توسعه گردشگری در منطقه گایلین چین به کار بردند و نتایج نشان داده که توسعه گردشگری بر تغییرات کاربری و پوشش اراضی از طریق تقاضا برای ساخت و ساز و رشد نواحی ساخته شده تأثیر گذاشته است و همین امر باعث جنگل زدایی و کاهش کیفیت زیبایی‌های جنگل این منطقه شده است. تودان و ادا^۳ و همکاران (۲۰۱۴) به تجزیه و تحلیل تغییرات پوشش گیاهی در کشور نیجریه پرداختند. نتایج نشان داد که میزان مساحت اراضی بایر در حال افزایش و اراضی گیاهی در حال کاهش است. که در این منطقه مسائل سیاسی سبب بروز چنین شرایطی شده است. نتایج مطالعه قدمی و همکاران (۱۳۸۸) تحت "عنوان بررسی نقش گردشگری در تغییرات کاربری اراضی مقصد، نمونه مورد مطالعه: بخش مرکزی شهرستان نوشهر"، بیانگر آن است که گردشگری با ایجاد تغییرات گسترده در کاربری‌های اراضی بویژه اراضی زراعی و باغات، اراضی ساحلی و جنگلی، تخریب منابع طبیعی گردشگری را در دهه‌های اخیر به دنبال داشته است. همچنین بررسی که در مورد اثرات اقتصادی کاربری اراضی کشاورزی در نواحی روستایی دهستان لیچارکی حسن

بسیاری از حوزه‌های گردشگری، نوار ساحلی یا کوهستانی‌اند که نواحی با سریع‌ترین رشد در جهان نیز محسوب می‌شوند و از ویژگی‌های اصلی آنها تغییر سریع کاربری زمین است (Ghadami et al., 2009: 31). تغییرات کاربری اراضی در زمینه گردشگری تحت تأثیر تغییرات اقتصادی، جمعیتی و اجتماعی است که با افزایش مصرف، درآمد، تغییرات تکنولوژیک، توسعه حمل و نقل، ظهور سیستم‌های دولتی، سیاست‌گذاری و بروز تفکرات مصرف‌گرایانه موجب پیدایش انواع مختلف فعالیت‌های تفریحی و گردشگری شده است که این امر منجر به بروز تغییرات کاربری اراضی می‌شود (Motei, 2012: 2). در این خصوص ناپایداری اکولوژیکی و تخریب چشم اندازهای طبیعی و انسانی از پیامدهای کلی تغییر نامطلوب کاربری اراضی است که از دیدگاه پایداری فرایند توسعه گردشگری را با چالش روبرو می‌کند زیرا تخریب چشم‌اندازهای طبیعی از طریق تغییر نامطلوب کاربری زمین، علاوه بر پیامدهای منفی زیست محیطی، زمینه حذف جلوه‌های زیبایی شناختی جاذبه‌های گردشگری را در مقصد فراهم می‌سازد (Ashorinejad et al., 2012: 125-126). مطالعه‌های مختلف نشان می‌دهند که گردشگرانی که از مبدا خود به ویژه از محیط شهری فرار می‌کنند در چنین مقصدی، به دلیل ساخت و سازهای بیش از حد، آرامش و تجربه مطلوبی را کسب نخواهند کرد (Alegre and Garau, 2010). در این زمینه‌گان (۲۰۰۲) در مطالعاتش مطرح کرده است که کاربری‌های مربوط به تاسیساتی-خدماتی و بخش گردشگری نباید باعث آلودگی چشم‌اندازی و بصری و یا تخریب منابع طبیعی شوند. در این راستا دولت موظف است با وضع قوانین و مقررات و اجرای آن، به طور جدی از منابع طبیعی و فرهنگی به، ویژه الگوی کاربری زمین مقاصد گردشگری محافظت کند (Gun, 2002: 81).

کاربری اراضی گردشگری، سیستم انسانی محیطی مشخص با فاکتورهای پیچیده‌ای است که مستلزم رویکرد یکپارچه و جامع نگر می‌باشد (Mao et al., 2014: 369). در این رویکرد نه تنها نیازهای بازار در بخش گردشگری مورد تأکید و اهمیت قرار می‌گیرد بلکه مسائل محیط زیست طبیعی و همچنین کاربری زمین و پیامدهای آن نیز مورد توجه و تأکید است (Hawkes and Williams, 1993: 5). بنابراین با توجه به ارتباط بسیار نزدیک که توسعه گردشگری با فاکتورهای محیطی، اقتصادی و اجتماعی چندگانه دارد در سطح و مقیاس ناحیه‌ای، نیز باید بین فعالیت‌های اقتصادی مرتبط با گردشگری، ابعاد اجتماعی و اکوسیستمی برقرار نمود (wu, 2001, Gossling, 2002, Defries and Eshleman, 2004, Perrov et al., 2009). به این ترتیب در مفهوم‌سازی پایداری؛ نقش الگوهای کاربری

¹ Xi et al

² Malo et al

³ Tudun-Wada

رود از شهرستان بندر انزلی انجام شده است بیانگر آن است که گرچه تغییر کاربریها در نتیجه توسعه گردشگری اثرات منفی اقتصادی نظیر افزایش قیمت زمین و افزایش هزینه‌های اقتصادی و مانند آن را در پی داشته اما در نهایت از دیدگاه ساکنان منطقه، اثرات مثبت اقتصادی تغییر کاربری بیش از اثرات منفی بوده است (Motielangrodi, 2012: 1). محمدی و همکاران (۱۳۹۱) نیز مطالعه‌ای در شهرستان تنکابن در روستاهای سی بن و الکلک تحت عنوان نیروهای انسانی موثر بر تغییرات کاربری اراضی در حاشیه مناطق روستایی انجام دادند. نتایج حاکی از آن است که مهمترین عامل تغییر کاربری‌ها در این منطقه مشکلات اقتصادی مردم و به صرفه نبودن فعالیت‌های کشاورزی بوده است. عشور نژاد و همکاران (۱۳۹۲) با استفاده از پردازش تصاویر سنجنده TM، پیامدهای محیطی توسعه گردشگری و تغییرات کاربری اراضی شهرستان رامسر را مورد تحلیل قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که توسعه گردشگری منجر به تغییرات سطح وسیعی از اراضی در این منطقه شده است و همین امر باعث تغییر چشم انداز ظاهری، آلودگی محیط به خصوص سواحل، کاهش تولیدات زراعی و باغی و درنهایت آلودگی منابع آب را به همراه شده است. منشی‌زاده و خوشحال (۱۳۸۴) در پژوهشیه تأثیر توریسم بر تغییر کاربری اراضی در شهرستان لاهیجان با تأکید بر اراضی روستایی‌پیرداخته اشاره داشته‌اند که فعالیت‌های توریستی و پروژه‌های ایجاد شده برای جلب توریسم یکی از عوامل عمده تغییر کاربری اراضی در مناطق شهری و روستایی لاهیجان می‌باشد. هاشمی‌مهر و همکاران (۱۳۸۹) پیامدهای توسعه گردشگری دهستان حیران با تأکید بر تغییر کاربری اراضی در دهه (۱۳۸۵-۱۳۷۵) را بررسی نموده‌اند. نتایج حاکی از ارتباط تنگاتنگ بین افزایش امکانات و توسعه گردشگری با تغییر کاربری اراضی و احداث خانه‌های دوم در منطقه حیران می‌باشد و پیامدهای آن در این منطقه، تبدیل باغات و زمینهای زراعی به ساختمانهای مسکونی، و استفاده از مصالح و الگوی معماری ناهمگون با محیط، تجاوز به حریم رودخانه‌ها و آلودگی آب، تخریب پوشش گیاهی از جمله پیامدهای توسعه گردشگری و تغییر کاربری اراضی در این منطقه بوده است. یوسفی و همکاران (۱۳۹۶) تغییرات کاربری اراضی با استفاده از سنجش از دور در شهر بجنورد پرداختند و نتایج نشان داد که اراضی کشاورزی کاهشی و اراضی شهری و بایر روند افزایشی داشت که دلیل آن روند رو به رشد جمعیت و تخریب محیط زیست است.

مواد و روش تحقیق:

این تحقیق از نوع کاربردی، و روش انجام آن توصیفی-تحلیلی مبتنی بر مشاهدات میدانی است. داده‌های این تحقیق از طریق مشاهدات میدانی، پرسشنامه، مصاحبه و تصاویر ماهواره‌ای گردآوری شده است. در این تحقیق سعی شده است ابتدا به توصیف وضع موجود و تغییرات صورت گرفته طی دوره زمانی ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۷ پرداخته شود و در مرحله بعدی با توجه به سؤال‌ها سهم فعالیت گردشگری در بروز تغییرات کاربری محدوده مورد مطالعه تحلیل گردد. به منظور شناخت کاربری زمین، وضع موجود و بررسی روند تغییرات کاربری‌ها از مطالعات و نقشه‌های برداشت وضع موجود در طرح جامع شهر اردکان که در سال ۱۳۷۶ توسط مهندسين مشاور امکو از محدوده شهر اردکان بصورت میدانی و ممیزی و عکس هوایی برداشت گردیده استفاده می‌شود و نقشه مزبور با وضع موجود طرح بازنگری جامع شهر اردکان بوده که در سال ۱۳۹۶ توسط مهندسين مشاور شاران تهیه گردیده است بصورت میدانی و ممیزی از شهر توسط نگارنده انجام گردیده است و نتایج برداشت طی جداول ۲ و ۳ و ۴ و شکل ۱ تهیه گردیده است و میزان تغییر کاربری اراضی باغی در محلات و محورهای اصلی گردشگری و فرعی مشخص و به تفکیک نوع استفاده و کاربری از اراضی باغی طبقه‌بندی گردیده است و ضمناً بررسی بر مجوز دار بودن و غیر مجوز دار بودن این کاربری‌ها نیز انجام و طی ممیزی انجام شده میزان تغییر کاربری‌های غیر مجوزدار و مجوز دار با رأی کمیسیون‌های ماده ۱۰۰ و ۷۷ طی تشریفات قانون توسط کمیسیون‌های ماده ۵ نیز مورد بررسی و رسیدگی قرار گرفته است و علاوه بر این به منظور بررسی نگرش ساکنان محلی و گردشگران با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده از ۶۸ نفر از ساکنان محلی تعداد ۵۸ نفر از گردشگران به عنوان نمونه گردشگران با استفاده از پرسشنامه با سؤال‌هایی در قالب طیف لیکرت بررسی شدند. علاوه بر این به منظور بررسی نگرش ساکنان محلی نسبت به تغییرات کاربری زمین با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده و مدل کوکران از ساکنان شهر اردکان فارس به عنوان جامعه نمونه محلی و ۱۰۰ نفر از گردشگران به عنوان جامعه نمونه گردشگران با استفاده از پرسشنامه بررسی شدند. واحد تحلیل درز این تحقیق، سرپرست خانوار بود.

بحث و ارائه یافته‌ها:

یکی از پیامدهای ناشی از توسعه گردشگری در شهر اردکان فارس تغییرات شدید کاربری اراضی، گسترش بافت‌های کالبدی سکونتگاهها و رشد سریع قیمت زمین و مستغلات بوده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد طی سالهای ۱۳۷۶ لغایت ۱۳۹۷ بیش از ۱۷/۷ هکتار از اراضی باغی شهر زیر ساخت و ساز و

گرفته است. در مطالعه انجام شده بیشترین تغییرات مربوط به محور چله گاه (جاده قدیم یاسوج)، چله گاه و علق صفری جهت احداث کاربری گردشگری و خانه دوم بوده و بیشترین تغییرات کاربری باغ به مسکونی مربوط به محدوده قلعه سرخی است و بیشترین میزان رها کردن باغ و تخریب و خشک شدن باغ‌ها مربوط به محدوده چشمه سبزک در محدوده شهر اردکان فارس می‌باشد (جدول ۳ و ۴).

جدول ۳- مساحت تغییر کاربری یافته از باغ به سایر کاربریها (مترمربع)

صنعتی	خانه‌های دوم	مسکونی	بایر	گردشگری
۱۰۰۰۰	۲۲۶۰۰	۲۵۰۰۰	۳۰۰۰۰	۸۹۵۴۰

منبع: یافته‌های تحقیق ۱۳۹۸

جدول ۴- درصد فراوانی تغییر کاربریها از باغ به سایر کاربریها در شهر اردکان (درصد)

صنعتی	خانه دوم	مسکونی	بایر	گردشگری
۵/۶۴	۱۲/۸	۱۴/۱۱	۱۶/۹	۵۰/۵۵

منبع: یافته‌های تحقیق ۱۳۹۸

تغییرات شدید کاربری اراضی در ناحیه مورد مطالعه علی‌رغم وجود قوانین و مقررات مربوطه صورت گرفته است به این ترتیب، تغییر کاربری اراضی از باغات به کاربری مسکونی و ویلایی خانه‌های دوم در واقع سبب تخریب اراضی مولد (باغی) و جایگزینی گسترش اراضی مصرفی و غیرمولد شده است. نتایج حاصله از مصاحبه با کشاورزان و باغداران در سطح حوزه مورد مطالعه نشان می‌دهد فعالیت‌های باغداران در مقایسه با بخش گردشگری ویژه توسعه خانه‌های دوم در زمینه توسعه اقتصادی محلی ظرفیت‌های پایینی دارد. این گروه مجموعه‌ای از عوامل طبیعی (جنس خاک)، دسترسی به منابع آب و ...، اقتصادی (زمینه اشتغال زایی، درآمدزایی، هزینه و فایده) تکنولوژیک (هزینه تأمین تکنولوژی، نوع تکنولوژی و ...، رفتاری و روان شناختی (نگرش اعضای جوان خانواده، نگرش مردم به هریک از فعالیت‌ها، و ...) عدم حمایت جدی دولت از باغداران را به عنوان اصلی‌ترین عوامل مؤثر بر سر راه ادامه فعالیت کشاورزان حوزه و اشتغال از فعالیت‌های بخش گردشگری ذکر کردند (قدمی، ۱۳۸۶، علیقلی زاده، ۱۳۸۷) به این ترتیب از یک طرف مجموعه ضعف‌های بخش کشاورزی و مدیریت کاربری زمین بویژه ضعف در زمینه ظرفیت‌های اقتصادی (یعنی اشتغال زایی، درآمدزایی، هزینه و سود) ظرفیت‌های مدیریتی، و از طرف دیگر رشد روز افزون تقاضای مؤثر برای ایجاد خانه‌های دوم، افزایش قیمت اراضی باغی را در پی داشته است (قدمی، ۱۳۸۶). از اشکال دیگر تغییرات کاربری اراضی در حوزه مورد مطالعه تغییر اراضی باغی به اراضی بایر است. در فرآیند گسترش

تغییر کاربری یافته‌اند. از این تعداد بالغ بر ۳ هکتار باغ خشک رها گردیده و بالغ بر یک هکتار زیر ساخت و ساز صنعتی جهت احداث واحدهای صنعتی رفته و همچنین بیشترین تغییرات در حوزه ساخت و ساز و تغییر کاربری در حوزه احداث خانه‌های دوم و در حوزه کاربری گردشگری بوده است که مطالعات نشان می‌دهد بالغ بر ۶۳ درصد از تغییر کاربریها در حوزه مورد مطالعه در حوزه گردشگری و احداث خانه‌های دوم مورد استفاده قرار

در حوزه مذکور عمده‌ترین شکل تغییر کاربری اراضی ناشی از توسعه گردشگری، شامل تغییر کاربری اراضی زراعی و باغات به کاربری مسکونی ویلایی (خانه‌های دوم) بوده است، به گونه‌ای که در مقطع زمانی ۱۳۹۷-۱۳۷۶ تعداد ۱۳ باغ (خانه دوم) از اراضی باغات شهر (محدوده چله گاهو علق صفری) که مساحتی قریب به ۲۲۶۰۰ مترمربع را به خود اختصاص داده‌اند. بررسی میدانی و کنترل نقشه‌های وضع موجود در طرح جامع سال ۱۳۷۶، وضع موجود نشان می‌دهد در طی سالهای ۱۳۹۷-۱۳۷۶ کاربری اراضی باغات منفی ۱۰/۸ درصد دچار تغییرات شده است. به طور کلی در دوره زمانی ۱۳۹۷-۱۳۷۶ کاربری‌های مذکور دچار ۱۹/۷ درصد تغییرات شده‌اند. (جدول ۴).

با بررسی تطبیقی درصد تغییرات کاربری باغی با درصد تغییرات ناشی از توسعه ساخت و سازها در باغ‌های شهر نشان می‌دهد که سهم بخش گردشگری و ایجاد خانه‌های دوم در طی سالهای ۱۳۹۷-۱۳۷۶ بیشترین اثر را بر تخریب باغ‌های شهر داشته که خانه‌های دوم ویلایی ۱۲/۸ درصد از تغییر کاربریها از باغات را در پی داشته است. بررسی‌ها و مطالعات طرح‌های وضع موجود و طرح جامع سال ۱۳۷۶ با وضع موجود و بررسی میدانی و ممیزی املاک کشور نشان می‌دهد که با بررسی انجام شده در وضعیت این ساخت و سازها نشان می‌دهد که تمام ۱۱/۸ درصد از تغییر کاربریها به خانه‌های دوم که تعداد ۱۳ ساخت و ساز بوده است کاملاً بدون مجوز بوده که هر ۱۳ پرونده به کمیسیون ماده ۱۰۰ شهرداری ارسال و پس از رأی کمیسیون مبنی بر ابقا و عدم تخریب کاربری تثبیت گردیده است. بروز

چشمه سبزک یعنی ۱۶/۹ درصد از کل تغییر کاربری باغی در محدوده شهری اردکان به اراضی بایر تبدیل شده است و هرچند که به استناد قوانین شهرداری خصوصاً ماده ۷ آیین نامه حفظگسترش فضای سبز قطع و خشک شدن درخت باید در کمیسیون و طی تشریفات قانونی انجام و مدیریت شهری می‌تواند با اهرم‌های فشاری و قانون جلوگیری از این اقدام نماید متأسفانه در این حوزه بالغ بر ۳۰۰۰۰ مترمربع بصورت متمرکز باغات به اراضی بایر تبدیل گردیده است. این یافته‌ها با نتایج مطالعات یوسفی و همکاران (۱۳۹۶)، ماو و همکاران (۲۰۱۴)، تودان وادان و همکاران (۲۰۱۴) همسو هستند.

ساخت و سازه‌های خانه‌های دوم یا گردشگری بخش اعظمی از باغات منطقه در همین سوداگری ر بازار باغات رها گردیده است و این باغ‌ها در زمان یعنی سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۷۶ تبدیل به اراضی بایر گردیده است (جدول ۵). با بررسی و کنترل نقشه‌های برداشت وضع موجود در سال ۱۳۷۶ که توسط مهندسین مشاور جهت تهیه طرح جامع شهری برداشت گردیده است با وضع موجود در سال ۱۳۹۷ که توسط نگارنده و بازدیدهای میدانی و ممیزی این املاک توسط نگارنده انجام گردیده متأسفانه بدلیل افزایش قیمت سرسام آور املاک خانه‌های دوم و تعطیلات و بالغ بر ۳۰۰۰۰ مترمربع از اراضی معروف به

جدول ۵- نگرش گردشگران و ساکنان محلی به نقش گردشگران در تغییرات کاربری اراضی باغی به سایر کاربریها در محدوده شهر اردکان فارس

میانگین رتبه	رتبه	درصد کل	درصد فراوانی					گروه‌های هدف گردشگران
			کاملاً موافق	موافق	معتدل	مخالف	کاملاً مخالف	
۲/۲		۱۰۰	۳۵	۳۳/۷	۸/۵	۲۱/۲	۱/۶	۰
۲/۶		۱۰۰	۴۵/۶	۲۳/۵	۱۶/۲	۲/۹	۲/۹	۸/۹

منبع: یافته‌های تحقیق ۱۳۹۸

از اصلی‌ترین منابع اکولوژیکی هر مقصد گردشگری به حساب می‌آیند، تخریب و تغییرات غیر اصولی آن به معنی تخریب منابع گردشگری مقصد تعبیر می‌شود. در این رابطه از جمله منابع اکولوژیکی گردشگری مقصد می‌تواند شامل مناظر طبیعی، برقراری پیوند انسان و طبیعت، طراوت و تازگی محیط طبیعی، تنوع زیستی و گیاهی، منابع آب خاک، ظرفیتهای تولیدی زمین، یکپارچگی اکولوژیکی باشد. تحقیق حاضر تنها به حجم و ماهیت تأثیرگذاری گردشگری بر تغییرات کاربری زمین مقصد در چارچوب توسعه پایدار گردشگری پرداخته است و آنچه اهمیت این یافته‌ها را می‌رساند در درجه اول محدودیت‌هایی است که تحقیق با آن روبرو بود. از اهم محدودیت‌ها، فقدان هرگونه اطلاعات دقیق از وضعیت کاربری زمین و تغییرات کاربری ناشی از فعالیت‌های گردشگری است. بر اساس اطلاعات تولیدشده در این تحقیق که پایه‌ای برای هرگونه تحقیقات آتی را فراهم می‌آورد. جا دارد سایر محققان در مورد علل و ریشه‌های چنین نقش لجام گسیخته گردشگری در تغییرات کاربری بپردازند. در پایان باید بیان نمود که تغییرات گسترده کاربری اراضی با تأثیرگذاری شدید گردشگری و

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها:

هدف تحقیق حاضر بررسی نقش گردشگری در تأثیرگذاری بر الگوی کاربری زمین در شهر اردکان فارس بود. نتایج تحقیق نشان داد که گردشگری با تقاضا در دو زمینه اول: ساخت و ساز خانه دوم یا خرید زمین با هدف ساخت خانه دوم: ایجاد خدمات و تأسیسات گردشگری، همچون محرکی قوی در بروز تغییرات اساسی در الگوی کاربری زمین حوزه کلاردشت عمل کرده است. گسترش خانه‌های دوم، رشد کاربری‌های خدماتی گردشگری، تغییرات گسترده کاربری زراعی و باغات به خانه‌های دوم، از جمله مصادیق این تأثیرگذاری عمیق است. نتایج تحقیق نشان داده است که رشد فعالیت‌های گردشگری در حوزه مورد مطالعه به گونه‌ای کنترل نشده، از الگویی در تضاد با اصول توسعه پایدار گردشگری تبعیت کرده است. درواقع، در نمونه مورد مطالعه که می‌تواند مصداق مناسبی برای سایر مقاصد گردشگری استان فارس باشد، رشد فعالیت‌های گردشگری به شکلی خودرو، با تخریب منابع زمین، سهم قابل توجهی از اراضی زراعی و باغات را تقلیل داده است. درحالی‌که منابع زمین

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی: هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

تعارض منافع: بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

بوسبازی زمین، ضمن تخریب منابع گردشگری، در نسل آینده‌ی جامعه و مدیران محلی را در راستای حرکت پایدار توسعه با چالش‌های جدی مواجه می‌سازد. بدون شک، نسل‌های آینده از ما انتظار دارند همچنان که از منابع موجود بهره می‌گیریم امکان بهره‌مندی آنان از منابع طبیعی و مواهب الهی را نیز حفظ کنیم.

ملاحظات اخلاقی:

References:

- Alegre, J., & Garau, J. (2010). Tourist satisfaction and dissatisfaction. *Annals of Tourism Research*, 37 (1), 52–73.
- Ashournejad, Q., Heydari, Z., & Matinfar, H.M. (2013). An analysis of the relation and environment results of tourism development and land use changes on the city of Ramsar through using Landsat images. *Journal of tourism planning and development*, 12 (11), 122-144. (In Persian)
- DeFries, R., Eshleman, K.N. (2004) Land-use change and hydrologic processes: a major focus for the future. *Hydrol. Process.* 18 (11), 2183–2186.
- Dong, Rencai, Yu, Lijun and Liu, Guohua (2008). Impact of tourism development on land-cover change in a matriarchal community in the Lugu Lake area. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology* 15 (2008) 28–35.
- Falahatkar, S., Saffianian, A., Khajeddin, S.J., & S.J. Ziaei, H. (2009). Isfahan land cover change detection in the past 4 decades using remote sensing. *Journal of science and technology of agriculture and natural resources, water and soil science*, 13 (47), 381-395. (In Persian)
- Gossling, S., 2002. Global environmental consequences of tourism. *Global Environ. Chang.* 12 (4), 282–302.
- Gunn, C.A. (2002). *Tourism planning: Concepts, Basics, Case*, New York and London: Routledge.
- Hawkes, S., & Williams, P. (1993). *From principals to practice: A case book of best environment practice in tourism*. Burnaby, BC, Centre for tourism policy.
- Ghadami, M., Alighilizadeh firouzjaei, N., & Anamoradnejad, R. (2010). The role of tourism in the destination, land use alterations (case study: Markazi District of Noshar County, Mazandaran province). *Journal urban- regional studies and research*, 3 (21), 21-42. (In Persian)
- Gun, C, M. (2002). *Tourism planning: Concepts, Basics, Cases*. New York and London Routledge.
- Hssanimehr, S., & Shahvar, H. (2010). Consequences of tourism development in Heyran county with emphasizing on land use change. *Quarterly Journal of Human Geography*, 45 (1), 177-192. (In Persian)
- Kuvan, Y. (2005). The use of forests for the purpose of tourism: the case of Belek Tourism Center in Turkey. *Journal of Environmental Management*, 75, 263–274.
- Karimi, K., & Komaki, Ch. B. (2015). Monitoring, assessment and prediction of spatial changes of land use /cover using Markov chain model (Case study: Bostagh Plain - South Khorasan). *RS & GIS for Natural Resources*, 6 (2), 75-88. (In Persian)
- Linderman, M.A., An, L., Bearer, S. (2005). Modeling the spatio-temporal dynamics and interactions of households, landscapes, and giant panda habitat. *Ecol. Model*, 183 (1), 47–65.
- Mao, X., Meng, J., & Wang, Qi. (2014). Modeling the effects of tourism and land regulation on land-use change in tourist regions: A case study of the Lijiang River Basin in Guilin. *China, Land Use Policy*, 41, 368–377.
- Marin-Yaseli, M.L., & Martinez, T.L. (2003). Competing for Meadows: a case study on tourism and livestock in the Spanish Pyrenees. *Mount. Res. Dev.* 23 (2), 169–176.
- Mohamadi, M., Mahrabi, A., Ghorbani, A., Khorasani, M.A. (2012). Effective human force on land use change in marginal rural areas. (Case study: villages of Alkle and Seyben in Tonekabon township). *Geography. International Journal of the Iranian Geographical Association*, 10 (35), 279-298. (In Persian)
- Monshizadeh, Rahmatollah and Khoshhal, Farhad (2005). The impact of tourism on land use change with emphasizing rural land. *Journal of Geographical Science*, 4 (5), 89-106. (In Persian)
- Motielangrodi, S.H., Rezvani, M.R., & Kateb Azgomi, Z. (2012). Investigation of economic impact of agriculture landuse change in rural area (case study: Lichareky Hassanrod county in Anzaly Bandar Township. *Research and Rural Planning*, 1 (1), 1-24. (In Persian)
- Petrov, L.O., Lavalle, C., & Kasanko, M. (2009). Urban land use scenarios for a tourist region in Europe: applying the MOLAND model to Algarve, Portugal. *Landsc. Urban Plann*, 92 (1), 10–23.
- Priskin. J. (2001). Assessment of natural resources for nature-based tourism: the case of the

- Central Coast Region of Western Australia. *Tourism Management*, 22, 637–648.
22. Rezaee, M., Bijan Rahmani, B., Faraji Sabokbar, H.A., Rahmani Fazli, A. (2017). Modeling land cover changes in the rural of Isfahan Province by using GWT-test. *Human Geography Research Quarterly*, 49 (3), 505-518. (In Persian)
23. Rezaee, M. & Rahimi E. (2013). Investigating the causes of land use change in detailed urban plans and its impact, Case study of Marvdasht city on urban services, *Journal of Urban Research and Planning*, 13, 77-96. (In Persian)
24. Schroeder, H. W. (2007). Place experience, gestalt, and the human–nature relationship. *Journal of Environmental Psychology*, 27, 293–309. Statistical Centre of Iran. (2016). (In Persian)
25. Tao, Teresa, C.H., & Wall, J. (2009). Tourism as a sustainable livelihood strategy. *Tourism management*, 30 (1), 90-98.
26. Tudun-Wada M, Tukur Y, Hussaini Y, Sani M, Musa I, Lekwot V. (2014). Analysis of forest cover changes in Nimbia Forest Reserve, Kaduna State, Nigeria using geographic information system and remote sensing techniques. *Journal of Environment and Earth Science*, 4(21): 73-83.
27. Yousefi, S., Moradi, H.R., Hosseini, S. H., & Mirzaee, S. (2011). Land use change detection using LandSat TM and ETMsatellite images over Marivan. *Journal of Applied RS & GIS Techniques in Natural Resource Science*, 2 (3), 97-105. (In Persian)
28. Wijesekara, G.N., Gupta, A., Valeo, C. (2012). Assessing the impact of future land-use changes on hydrological processes in the Elbow River watershed in southern Alberta, Canada. *J. Hydrol.* 412–413, 220–232.
29. Wu, B. (2001). A study on recreational belt around metropolis (ReBAM): Shanghai case. *Sci. Geogr. Sin*, 21 (4), 354–359.
30. Xi, J., Zhao, M., Quansheng, Ge., & Kong, Q. (2014). Changes in land use of a village driven by over 25 years of tourism: The case of Gougezhuang village, China. *Land Use Policy*, 40, 119–130.
31. Zebardast, L., jafari, H.R., Badehyan, Z., & Asheghmoala, M. (2010). Assessment of the Trend of Changes in Land Cover of Arasbaran Protected Area Using Satellite Images of 2002, 2006 and 2008. *Environmental Researches*, 1, 23-33. (In Persian)& Letters, 10(3),